

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 31.03.2021 § 67

§ 67

Vastaus valtuustokysymykseen kouluväkivaltaan puuttumisesta

Valmistelijat / lisätiedot:
Pippuri Terhi
Enbacka Heidi
Saloranta-Eriksson Outi
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Vaihde 09 816 21

Päätösehdotus

Sivistystoimen johtaja Rinta-aho Harri

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta antaa selostusosan mukaisen vastauksen Inka Hopsun, Tiina Ahlforsin sekä 23 muun valtuutetun valtuustokysymykseen kouluväkivaltaan puuttumisesta

Käsittely

Sivistystoimen johtajan estyneenä ollessa asian esitteli talous- ja hallintojohtaja Timo Ketonen.

Asia esiteltiin §:n 64 jälkeen.

Päätös

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Valtuutetut Inka Hopsu ja Tiina Ahlfors sekä 23 muuta valtuutettua ovat 15.2.2021 jättäneet kysymyksen, jossa kysytään mitä kaupunginhallitus aikoo tehdä kouluväkivaltaan puuttumiseksi ja turvallisuuden takaamiseksi kouluyhteisöissä. Koulukiusaaminen on yhä vakava ongelma, vaikka Espoossa on pitkään tehty järjestelmällistä työtä koulukiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistilanteiden hoitamiseksi.

Vastaus on valmisteltu suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ja ruotsinkielisten sivistyspalveluiden tulosityksikön yhteistyössä. Lausuntoa käsiteltiin Svenska rum -lautakunnassa 18.3.2021 ja opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnassa 31.3.2021.

Kouluyhteisön kiusaamisen ja väkivallan ehkäiseminen

Valtuutetut toteavat kysymyksessä, että kiusaaminen ja väkivalta vaikuttavat koko kouluyhteisöön. Opetussuunnitelman mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluissa ja oppilaitoksissa on oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti oltava opiskeluhuollon

toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä opiskeluhuollon toimijoiden, opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Koulukohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan on kirjattava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

Uusi Yhdessä vahvaksi yhteisöksi – Ei kiusaamiselle –suunnitelma on otettu käyttöön vuoden 2020 lopussa suomenkielisissä palveluissa. Suunnitelman tavoitteena on koulu- ja oppilaitosyhteisöjen yhteisöllisyyden vahvistuminen, oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen sekä yhdenmukaiset toimintatavat kiusaamisen ehkäisyssä. Suunnitelman sisältönä on 14 toimenpidettä, joiden mukaisesti:

1. Varhaiskasvatyüksiköllä, koululla ja oppilaitoksella on menetelmä, jonka avulla seurataan oppilaiden ja opiskelijoiden arkea ja jaksamista. Tietoa käytetään kiusaamisen ehkäisemiseen sekä siihen puuttumiseen monin eri keinoin.
2. Varhaiskasvatyüksiköllä, koululla ja oppilaitoksella on käytössä työkalupakki sosiaalisten tilanteiden ja tunteiden tunnistamista sekä uusien taitojen oppimista varten. On helpompaa tehdä jotain, kun on välineet, joilla toimia.
3. Varhaiskasvatyüksiköllä, koululla ja oppilaitoksella on säännöt, jotka auttavat sekä ennaltaehkäisemään kiusaamista että puuttumaan siihen jämäkästi ongelmien jo alettua.
4. Ryhmäyttäminen on varhaiskasvatyüksikössä, koulussa ja oppilaitoksessa arkipäivää ja jatkuvaa läpi lukuvuoden. Jatkuva ryhmäyttäminen vahvistaa ryhmän toimintakykyä, parantaa ilmapiiriä ja lisää turvallisuudentunnetta.
5. Yläkoulun ja toisen asteen koulutuksen aloittavilla oppilailla ja opiskelijoilla on tietoa opiskeluhuollon palveluista. Ryhmätapaamisissa kerrotaan koulussa/oppilaitoksessa tehtävästä yhteisöllisestä työstä (mm. kiusaamisen ehkäiseminen) sekä mahdollisuuksista saada yksilökohtaista apua ja tukea.
6. Perusopetuksessa kaikilla oppilailla ja huoltajilla on tiedossaan ja käytettävissään helppo tapa ilmoittaa huomioista kiusaamiseen liittyen.
7. Varhaiskasvatyüksikössä, koulussa ja oppilaitoksessa tunnistetaan eri toimijoiden roolit kiusaamisen ehkäisyssä. Toiminta kuuluu kaikille koulu tai oppilaitosyhteisössä työskenteleville.
8. Koulussa ja oppilaitoksessa on ymmärrystä ja osaamista restoratiiviseen lähestymistapaan. Restoratiivinen lähestymistapa korostaa kohtaamiseen, keskusteluun ja yhteistyöhön perustuvaa myönteistä prosessia, jossa pyritään osapuolten välisen ymmärryksen lisääntymiseen. Se vahvistaa valmiutta haastavien tilanteiden sovitteluun rakentavasti, osallisuutta vahvistaen.
9. Kiusaamisen kohteeksi joutuneella oppilaalla/opiskelijalla on nimettyinä turvallinen aikuinen, joka auttaa ja tukee eteenpäin.
10. Koulu ja oppilaitosyhteisössä kaikki otetaan mukaan kiusaamisen ehkäisyyn. Näin vahvistetaan kiusaamista vähentävää.
11. Kiusatuksi tulleella oppilaalla tai opiskelijalla on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan ja saada vertaistukea muilta.
12. Oppilas tai opiskelija saa erityisesti nivelvaiheissa ja siirtymätilanteissa tukea ja ohjausta. Siirtyminen kouluasteelta toiselle tai toiseen kouluun ovat aina opintopolun kriittisiä kohtia.
13. Huoltajilla on tiedossaan, miten oman lapsen varhaiskasvatyüksikössä, koulussa tai oppilaitoksessa kiusaamista ehkäistään ja miten siihen puututaan.

14. Varhaiskasvatustyksikössä, koulussa ja oppilaitoksessa on selkeä toimintatapa kiusaamiseen puuttumiseen. Sovittu toimintamalli on oppilaiden, huoltajien sekä kaikkien koulun aikuisten tiedossa.

Ruotsinkielisissä sivistyspalveluissa on yhtenäinen pohja suunnitelmaksi oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutukselle. Ruotsinkieliset esiopetusyksiköt, koulut ja lukio laativat tämän pohjalta koulukohtaiset suunnitelmansa. Suunnitelman pohjaa päivitetään kevään 2021 aikana yhdensuuntaisesti suomenkielisen suunnitelman kanssa. Suora käännös ei kaikilta osin ole tarkoituksenmukainen mm. erilaisen organisaatorakenteen vuoksi.

Valtuutetut toteavat, että kiusaamisen nollatoleranssi ei aina toteudu eikä kiusaamiskierteitä aina saada katkaistua. Se että kiusaamiseen on Espoon kouluissa nollatoleranssi tarkoittaa, että pieneenkin asiattomaan käytökseen puututaan, ja oppilaita kannustetaan kertomaan, mikäli heitä kiusataan tai he havaitsevat kiusaamista. Kun yksittäisiin tilanteisiin puututaan ja selvitetään huolellisesti, voidaan ehkäistä tilanteiden pitkittyminen ja muuttuminen yhä vakavammiksi. Kaikissa espoolaisissa kouluissa ja oppilaitoksissa on käytössä menetelmä, jolla kiusaamiseen puututaan. Tämä vaihtelee kouluittain. Käytössä on muun muassa KiVa Koulu -menetelmä, Verso-vertaissovitteluohjelma tai koulussa on puuttumisen portaat kiusaamiseen puuttumiseksi. Olipa käytetty menetelmä mikä tahansa, kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen on jokaisen koulun aikuisen velvollisuus. Toiminnassa painotetaan kiusaamisen ehkäisyä osana koulujen ja oppilaitosten yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Se tarkoittaa koko koulu yhteisön hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria.

Keinot puuttua väkivaltaan

Valtuutetut peräänkuuluttavat lisää keinoja opettajille ja koulun henkilökunnalle keinot puuttua väkivaltaan. He nostavat esiin myös tarpeen saada lisää keinoja myös vakavammissa kouluväkivallan muodoissa ja äkkinäisissä tilanteissa. Kaikissa kouluissa on sovittu, miten ristiriitaitilanteita ratkaistaan, kuka puuttuu, mitä keinoja käytetään, mikä on aikuisten vastuu, miten asiasta kerrotaan huoltajille, mikä on oppilaiden saama tuki ja miten asiaa seurataan. Koulukohtaiset puuttumisen mallit mahdollistavat ko. yksikön toimintaympäristön huomioimisen. Sama puuttumisen malli ei välttämättä ole toimivin pienessä alakoulussa ja isossa yhtenäiskoulussa. Esimerkiksi opiskeluhuollon asiantuntijoiden (terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, lääkäri) koulua kohden käytettävissä oleva työaika vaihtelee paljon koulun koon mukaan. Kouluihin on vuosien varrella rakentunut toimivia koulukohtaisia toimintamalleja, joissa on sovitut vastuuhenkilöt. Koulut ovat voineet systemaattisesti vahvistaa osaamistaan valitsemaansa toimintamalliin liittyen. Esimerkiksi KiVa Koulu -menetelmän käytölle on lisenssimaksu, jonka menetelmää käyttävät koulut maksavat. Henkilöstön osaamista pyritään kasvattamaan systemaattisesti tällä osa-alueella.

Yhdessä vahvaksi yhteisöksi – Ei kiusaamiselle -suunnitelman mukaisesti suomenkielisissä varhaiskasvatustyksikössä, koulussa ja oppilaitoksessa on selkeä toimintatapa kiusaamiseen puuttumiseen. Sovittu toimintamalli on oppilaiden, huoltajien sekä kaikkien koulun aikuisten tiedossa. Viestintään on kiinnitettävä erityisesti huomiota, kun kouluissa on erilaisia tapoja kiusaamiseen puuttumiseen. Oppilaan, opiskelijan tai huoltajan

näkökulmasta voi olla haasteellista, kun toiseen kouluun siirryttäessä toimintatavat vaihtuvat. Tämä edellyttää, että kiusaamiseen puuttumista pidetään aktiivisesti esillä oppitunneilla, vanhempainilloissa ja myös esimerkiksi koulujen nettisivuilla. Opetuksen järjestäjän on seurattava ja arvioitava kiusaamisen vastaisen suunnitelman toteutumista koulun opiskeluhoitosuunnitelman yhtenä osana.

Kiusaaminen ja väkivalta ovat ilmiöinä erilaisia ja toimintatavat niihin puuttumisessa eivät ole täysin yhteneviä. Osana opiskeluhoitosuunnitelmaa on ohjeet esiopetukselle, kouluille ja lukioille väkivaltatilanteisiin puuttumiseksi. Ohjeet on laadittu poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jossa ovat olleet mukana sivistystoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja työsuojelun lisäksi Jorvin lastenpsykiatria sekä Länsi-Uudenmaan poliisi ja pelastuslaitos. Painopisteenä on väkivaltatilanteiden ennakointi ja ennaltaehkäisy, johon kuuluvat kodin ja koulun yhteistyö, oppilaitoksen riskienhallinta ja henkilöstön turvallisuuskoulutus.

Toimintaa väkivaltatilanteessa ohjaavat perusopetuslaki, lukiolaki ja laki ammatillisesta koulutuksesta, joiden mukaisesti rehtori voi evätä oppilaan osallistumisen opetukseen perusopetuksessa enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa enintään kolmen työpäivän ajaksi väkivaltaisen tai uhkaavan käytöksen vuoksi. Koulujen ja lukioiden sisäisessä ohjeessa on yksityiskohtainen toimintatapa turvallisuutta vaarantavassa tilanteessa.

Ennaltaehkäisevä toiminta tai muut koulun omat keinot eivät aina ole toimenpiteinä riittäviä kiusaamisen lopettamiseksi tai oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Kouluissa ja oppilaitoksissa toteutetaan ns. opiskeluhoollollista polkua, jossa on kuvattu koulun henkilöstön toimintamahdollisuudet ja missä tilanteissa tarvitaan monialaista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.

Kiusaaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa on arvioitava lastensuojelullisten toimenpiteiden tarve. Näin tulee toimia esimerkiksi tilanteessa, jossa oppilas jatkaa käyttäytymistä, joka vaarantaa muiden turvallisuuden. Lastensuojelun tarve on selvitettävä, jos lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen sitä edellyttävät. Rehtori, opettaja tai opiskeluhoollon palvelujen asiantuntija voivat aina epäselvissä tilanteissa konsultoida poliisia tai lastensuojelua siten, että oppilas ei ole tunnistettavissa asiayhteydestä ja kysyä heidän näkemystään siihen, tuleeko tilanteessa tehdä ilmoitus poliisille ja/tai lastensuojeluun.

Opetustoimen palveluksessa ja luottamustoimessa olevat ovat velvoitettuja tekemään salassapitosäännösten estämättä ilmoituksen poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu sellainen rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko sekä 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Säännöksessä tarkoitettu ja ilmoitusvelvollisuuden synnyttävä henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos on muun muassa pahoinpitely. Myös alle 15-vuotiaan nuoren rikoksen tunnusmerkit täyttävistä teoista tulee ilmoittaa poliisille.

Apua lasten ja nuorten pahoinvointiin

Valtuutetut näkevät, että pitkään pahoinvoivien lasten auttamiseksi tarvitaan tilapäistä sairaalaopetusta tai mahdollisuuksia opettaa muussa kuin samassa kouluympäristössä. Lähtökohtaisesti pyrimme Espoossa siihen, että lapsi saa tarvittavan tuen omassa kasvu- ja kehitysympäristössä eli omassa koulussa. Oppilaan mahdollinen siirto omasta lähikoulusta toiseen kouluun vaatii aina mm. huoltajien ja oppilaan kuulemisen ja valituskelpoisen hallintopäätöksen ennen kuin siirto mahdollinen koulunvaihto voi tapahtua. Vastaanottavassa koulun resurssit ja osaaminen pitää tällaisessa tilanteessa myös pystyä varmistamaan, jotta oppilas saa parempaa tukea koulunkäyntiinsä kuin mitä lähikoulu pystyy tarjoamaan.

Myös erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa (POL 4a §). Sairaalaopetusta voidaan antaa erikoissairaanhoidon piirissä olevalle oppilaalle, jonka hoito järjestetään avohoidossa lastenpsykiatrialla tai nuorisopsykiatrialla tai osastohoidossa HYKS Jorvin sairaalassa lastenosastoilla. Oppilaan erikoissairaanhoidon hoitotiimi arvioi yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja oppilaan nykyisen koulun kanssa mahdollista hakeutumista sairaalakouluopetuksen oppilaspaikalle Keinumäen koululla.

Koronan tuoman etätyö- ja etäopetusajan on todettu johtavan lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymiseen. Syksyllä 2020 tehdyn Hyvinvointikartta-kyselyn mukaan nuorten masentuneisuus ja ahdistuneisuus olivat lisääntyneet edelliseen vuoteen verrattuna. Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavat merkittävästi vapaa-ajan viettomahdollisuudet. Koronan vuoksi harrastusmahdollisuudet ovat toteutuneet rajoitetusti, mikä heijastuu myös lasten ja nuorten hyvinvointiin koulussa. Tilanteessa korostuu kaikkien aikuisten (huoltajien, koulujen henkilöstön ym.) yhteinen toiminta lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Valtuutetut nostavat myös esiin huolen koulupsykologien resursseista. Suomenkielisen opiskeluhuollon psykologipalveluissa on ollut rekrytointihaasteita ja valitettavasti useilta kouluilta puuttuu psykologi. Ruotsinkielisessä opetuksessa psykologipalvelujen vakanssit ovat tällä hetkellä täynnä. Sekä suomen- että ruotsinkielisessä opiskeluhuollossa kuraattorivakanssit ovat täytettyinä ja osa-aikaisuuksien puitteissa käytettävissä. Valtionavustuksen turvin on voitu palkata viisi resurssityöntekijää (kaksi psykologia, kolme kuraattoria) lukiokoulutukseen. Kouluissa ja oppilaitoksissa edistetään lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia monialaisessa yhteistyössä.

Yhteistyötahot

Valtuutetut viittaavat monien järjestöjen ja kunnan yhteistyömalleihin. Myös Espoossa väkivaltaan puuttumisessa käynnistyy usein monialainen verkostotyö. Tähän kuuluvien tahojen osallisuutta ei voi etukäteen yksityiskohtaisesti määritellä. On tilanne- ja tapauskohtaista, keitä koulun ulkopuolisia tahoja verkostoon kannattaa kutsua. Eräessä väkivaltilanteen jatkoselvittelyssä olivat mukana koulun opiskeluhuollon lisäksi Länsi-Uudenmaan poliisin Ankkuri-tiimi, poliisin sosiaalityöntekijä, Espoon jalkautuva nuorisotyö, Espoon kaupungin perhesosiaalityö ja lastensuojelu, Aseman Lapset ry. sekä alueen asukaspuisto.

Espoon sivistystoimi on aloittamassa tiivistä yhteistyötä Aseman Lapset ry.:n K-0-toiminnan kanssa. Kyseessä on toiminta, jossa kehitetään ja levitetään tehokkaampaa puuttumismallia kiusaamistilanteisiin. K-0:n avulla käsiteltävät kiusaamistapaukset ovat usein moniulotteisia. Niissä täyttyy useita rikosnimikkeitä, tekijöiden ja uhrien roolit ovat epäselviä ja konfliktit ulottuvat myös vapaa-ajalle sekä sosiaaliseen mediaan. Tilanteet ovat monesti kärjistyneet niin että kodin ja koulun välinen yhteistyö on vaikeutunut. Työskentelyssä jalkaudutaan kouluun, koteihin ja verkostoihin. Keskeistä on selvittää tapahtumien kulku ja kaikki osapuolet, joihin tilanne on vaikuttanut. Tilanteen pysäyttämässä ja selvittämisessä huomioidaan yksilöt, ryhmä, kouluyhteisö ja tarvittaessa vielä tätäkin laajempi sosiaalinen piiri.

Päätöshistoria